

Ks. Jarosław M. Popławski, *Kaspra Druzbickiego teologia krzyża*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1997, ss. 252.

W dziejach polskiej duchowości Kasper Druzbicki, teolog jezuicki XVII w. zajmuje miejsce szczególne. Pomimo aktywnego życia, pozostawił po sobie znaczny dorobek literacki liczący ok. 60 dzieł z zakresu ascetyki oraz 24 tomy kazań i rozmyślań. Bogata spuścizna pisarska naszego wybitnego teologa nie doczekała się dotąd krytycznego wydania, jak też przekładów na język polski jego dzieł pisanych po łacinie. Wiele z tych dzieł traktuje o teologii krzyża. Dotąd jednak odczuwalny był brak jakichkolwiek opracowań odnoszących się do tej tematyki już nie tylko w ujęciu Druzbickiego ale też innych wybitnych postaci polskiej teologii duchowości. Toteż dobrze się stało, że zagadnieniem tym zajął się w swojej badawczej pracy ks. Jarosław Maciej Popławski, wypełniając tym samym lukę na odcinku teologii krzyża z okresu „złotej mistyki” w Polsce.

Recenzowana praca składa się z wstępu (s. 35–45), poprzedzonego wykazem skrótów i bibliografii, w której uwagę zwracają źródła rękopiśmienne i drukowane. Zasadnicza część książki zawiera cztery rozdziały, przy czym trzy pierwsze mają charakter teoretycznych rozważań, natomiast czwarty – praktycznego zastosowania teologii krzyża w życiu duchowym chrześcijanina. Na podkreślenie zasługuje staranna analiza merytoryczna i strukturalna (np. modlitw) oraz pionierska próba ukazania koncepcji teologii krzyża, jej oryginalności i aktualności w dobie współczesnej. Dlatego też ks. Popławski w rozdziałach I – III poddał analizie tematycznej badany materiał źródłowy, by w kolejnym, bardzo obszernym, czwartym rozdziale (s. 181 – 234), przedstawić rolę krzyża w rozwoju życia duchowego chrześcijanina.

W pierwszym rozdziale (s. 47 – 93) ukazał Autor krzyż Chrystusa w świetle tajemnic wiary: Trójcy Świętej, dzieła stworzenia, Wcielenia, Odkupienia i w tajemnicach życia Maryi. W rozumieniu jezuickiego teologa, jak dowodzi ks. P o p ł a w s k i, Jezus Chrystus niosący krzyż jest „ofiara świata” (s. 72) za „ludzkie niewdzięczności i zbrodnie” (s. 80). Z tego też względu łączył on tajemnicę Wcielenia z tajemnicą Odkupienia. Rozdział drugi (s. 95 – 142) przedstawia miłość Chrystusa w wymiarze Jego krzyża, który według D r u ż b i c k i e g o jest znakiem miłości Zbywiciela ku ludziom. Umiłowanie Jezusa jako Miłości Ukrzyżowanej wzgardzonej budzi w jezuickim teologu pragnienie odwzajemnienia się również miłością za tę miłość krzyża. Dlatego wzywa on do kontemplacji Jezusa opuszczonego, widząc w Nim wielką godność Bóstwa i człowieczeństwa (por. s. 102). Aby uwydatnić wielkość Jego ofiary, mistyk nasz, posłużył się wyrażeniami biblijnymi albo też stosowanymi przez Ojców Kościoła, dostrzegając przy tym wielkie bogactwo symboliki miłości w ukrzyżowanym Jezusie Chrystusie (por. s. 103 – 119). Miłość tę uwydatnił D r u ż b i c k i, co podkreśla recenzowana książka, przez zwrócenie uwagi na postawę cierpiącego Jezusa (s. 124 – 128), która winna być dla chrześcijanina wzorem do naśladowania (por. s. 128 – 142).

Rozdział trzeci (s. 143 – 180) omawia zbawczy wymiar krzyża. Ks. P o p ł a w s k i w swoich rozważaniach wychodzi od analizy misterium grzechu w świetle Chrystusowego krzyża, aby lepiej ukazać skutki Jego ofiary. Jako pierwszy wymienia wyzwolenie z grzechu, zadośćuczynienie i zasługę (s. 149 – 158). Także sakramenty święte nazywał on „skarbcami zasług ukrzyżowanego Chrystusa” (s. 158), bowiem wypływają one z miłości i śmierci Jezusa i w niej mają swą zbawczą moc (s. 159). Szczególną uwagę ks. D r u ż b i c k i poświęcił w swoim piśmiennictwie zagadnieniu nagrody w niebie, zwłaszcza tzw. dodatkowemu szczęściu z punktu widzenia męki i śmierci krzyżowej Chrystusa (por. s. 164 – 170), co jest oryginalną koncepcją jezuickiego teologa. Swoje rozważania w tym rozdziale zamyka ks. P o p ł a w s k i ukazaniem ukrzyżowanego Chrystusa jako centrum świata; ku takiemu Chrystusowi zdążają zarówno byty nieożywione, jak i wszystko, co żyje (por. s. 178). Tego rodzaju wizja ukrzyżowanego Chrystusa była bardzo wymowna zarówno w XVII stuleciu, jak też aktualna jest w czasach nam współczesnych.

Końcowy, czwarty rozdział ukazuje rolę krzyża w życiu duchowym chrześcijanina i składa się z dwu części. W pierwszej, nasz Autor przedstawia uporządkowanie życia moralnego, które winno charakteryzować autentyczne nawrócenie, a w ślad za tym wierność Bożym przykazaniom, realizowanie błogosławieństw i rad ewangelicznych, nabywanie cnót i trokę o dary Ducha Świętego oraz pełnienie uczynków miłosiernych tak co do duszy, jak i co do ciała, wreszcie wartość cierpienia w ludzkim życiu (por. s. 196 – 200). Druga część tego rozdziału w przeciwieństwie do pierwszej, ascetycznej, prezentuje mistyczny wymiar krzyża i jego rolę w osiągnięciu zjednoczenia z Chrystusem. Ks. P o p ł a w s k i analizę dzieł D r u ż b i c k i e g o w tym przedmiocie badań oparł na schemacie św. Ignacego Loyoli, akcentując rolę rachunku sumienia i modlitwy w dążeniu do mistycznej jedności z Bogiem Trójjedynym. Wreszcie w zakończeniu (s. 235 – 243), zgodnie ze swoją sugestią podaną we wstępie, ks. P o p ł a w s k i dokonał ogólnej syntezy oraz oceny poglądów jezuickiego teologa.

Zwraca uwagę na zgodność nauki Druźbickiego z tradycją teologiczną i na jej oryginalność, na samodzielne twórcze myślenie i jego przydatność dla rozwoju polskiej doktryny życia duchowego. Warto też zwrócić uwagę na obcojęzyczne streszczenie myśli zawartych w książce, podane w języku włoskim oraz niemieckim.

Opublikowana przez Rdakcję Wydawnictw KUL książka ks. Popławskiego zasługuje na pozytywne zainteresowanie. Jest to studium niezwykle ważne nie tylko ze względu na aktualność poruszanej problematyki, jaką podnosi, ale też z uwagi na formalny aspekt podejścia do zagadnień, które stanowią jej przedmiot materialny. Na kanwie kwestii szczegółowych, Autor buduje teologię krzyża jezuitckiego mistyka, która pobudza do przemyśleń i wniosków mogących mieć praktyczne zastosowanie w rozwoju życia duchowego. Zestawienie zaś porównawcze przede wszystkim z nauką św. Ignacego Loyoli pozwoliło odnaleźć Autorowi punkty styczne i zawsze aktualne w teologii krzyża oraz te, w których różni się nauka ks. Druźbickiego od doktryny Założyciela jezuitów, wykazując jej oryginalność. A zatem książka ks. Popławskiego stanowi próbę oryginalnego i twórczego wkładu w opracowanie bogatej teologii życia wewnętrznego XVII wieku, prawie nieznannej czytelnikowi XX stulecia. Jako zaplecze bibliograficzne, Autor wykorzystał bogatą literaturę źródłową, a także opracowania i literaturę pomocniczą. Pod tym względem Autor ujawnił duże predyspozycje warsztatowe i zapewnił swojej analizie poważny stopień wiarygodności analizowanych treści i oceny w świetle ówczesnej myśli teologicznej.

Sama struktura książki ujawnia spójny, logiczny układ tematyczny, uwyrażniający twórczy zamił Autora, aby ukazać ewolucyjny progres teologicznej i mistycznej myśli ks. Druźbickiego, której ukoronowaniem jest mistyczne zjednoczenie z Bogiem. Całość przemyśleń została podana językiem komunikatywnym, rzeczowym, a analityczne konstatacje oraz pojawiające się wnioski udokumentowane zostały przede wszystkim źródłowo. Autor okazał się również osobowością twórczą intelektualnie i samodzielną w myśleniu. Wykazał się przy tym dużą umiejętnością w posługiwaniu się materiałem źródłowym oraz wielką dojrzałością teologiczną w przeprowadzaniu analizy źródeł i wyciąganiu syntetycznych wniosków. Z tego względu książka ta godna jest polecenia zwłaszcza dla teologów, ale też i wszystkich interesujących się dziejami polskiej duchowości i pragnących zgłębić misterium Chrystusowego krzyża.

Ks. Stanisław Urbański

Ks. Stanisław Urbański – prof. dr hab., kurator teologii duchowości na Wydziale Teologicznym ATK, kierownik Katedry Teologii Życia Duchowego.